ماشاء الله لا قوة الا بالله
تفسیر قسم ثانی قرآن مجید
در مطبع رضوی دهلی طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حامدًا و شاکرًا للہ العلی الاعلی و مصلیًا و مسلمًا علی ولیہ النبی المصطفی و علی کل آلہ المجتبی
و کل اصحابہ المرتضی بعد ازین پوشیدہ مباد کہ در ابتدا از زمانہ خود بوجہ ممانعت حدیث
از نقل کتب سابقہ نظرم مقصود بر تفاسیر متداولہ بود و از علوم عقلیہ بہرہ داشتم و
آن ترتیبی کہ در کتب اہل عقل و نقل یافتہ میشود مطابق تفاسیر مذکورہ در مابین آیات
قرآنی نیافتم و گو در نجم نجم بے شبہ آن فصاحت و بلاغت کہ از بیان بیرون است
مگر یکبارہ جملہ واحدہ نیز منزل نیست و ہمی گذشت کہ کلام خدا و بآن بے ترتیبی کہ مفسران
مینویسند و تسکینی از تاویلات شان حاصل نمیشد و ازینجا در نسبت حروف مقطعات
کہ بر یک سورت حرفی دون حرفی علی ہذا در نسبت قسمہائے قرآنی کہ خصوصیت قسمی
بجائے دون جائے گمان ترجیح بلا مرجح بود روزے اتفاق مطالعہ ترجمہ فصل اول
کتاب علم مشکوٰۃ از محدث دہلوی شیخ عبد الحق مرحوم او فتاد در آن مینویسند خلاصہ اش
آنکہ در ابتدا ار اسلام بنظر آنکہ در کار دین اہل اسلام از نا واقفیت متحیر نشوند اجازت نقل
از کتب سابقہ از حضور صلی اللہ علیہ وسلم نشد و چون دانہا عجائبات و غرائبات
موجود اند اجازت نقل بعدہ از اہل کتاب شد بلکہ حکم شد کہ بلغوا عنی و حدثوا عن بنی اسرائیل
کہ رسانید از من و نقل کنید از بنی اسرائیل پس بمعائنہ حکم مذکور شوق مطالعہ کتب سابقہ

او فتاد الحمدللہ دران باآن عجائبات وغرائبات بالخصوص در تفسیر قرآنی موجود یافتم کہ ہرگز
در تفاسیر سابقہ اولہ نیافتہ بودم و ترتیب آیات قرآنی بطورے دریافت شد کہ از و تسکینے
حاصل گشت پس ہر کسیکہ از تعصب بیزار باشد معلوم کند کہ در نسبت مقطعات صورت براعت
استہلال بہر سورت متمرہ حسب ارشاد مرتضی است کرم اللہ وجہہ کہ بعض از اشارات آن
حدیث مصطفے علیہ الصلوۃ والسلام و بعض از بزرگان دین ظاہر پس خصوصیت
حرفے بہر سورت دون سورت بدین وجہ براعت است چنانکہ مفصل در تفسیر معالمات الاسرار
فارسی و تفسیر حسینی اردو نمودہ ام و در ہنگام تحریر تفسیر معالمات الاسرار در نسبت
قسمہائے قرآنی غورے بدین طرف نرفتہ بود بپاس خاطر نور چشم ناظر الحق ہمشیرہ زادہ
بندہ خواستم کہ آنچہ برو مطلع شدہ ام بقید تحریر در آرم تا تتمہ تفسیر مذکور شود و نور چشم
مستفید گردد وما توفیقی الا باللہ العلی العظیم ولا حول ولا قوۃ الا باللہ القوی الکریم **مقدمہ**
بدانکہ عادت عرب وغیرہ آنست کہ باعلے یا بعزیز یا بمقصود در مقام تاکید کلام قسم میخورند
وچون بندگان را اعلے و عزیز و مقصود بہتر از خدا تعالے دیگر نیست و در کتاب زکریا
بن عدنبی کہ قبل پنجصد سال تقریباً از زکریا بن سیرکیا ابویحی علیہم السلام بودہ اند نسبت
این امت مخصوص نشان است کہ بخدائے یگانہ قسم خواہند خورد در اہل اسلام برائے
قسم خدا تعالے متعین گشت و ظاہر است کہ خدا تعالے را اعلے و برابر منتفی پس در
مقام تاکید قسم او بذاتہ یا بعزیز خواہد شد یا بآن اشیائیکہ متعلق بعزیز خواہند بود
و عزیز ترین حضور صلے اللہ علیہ وسلم اند پس چون نیک تامل کردہ شد قسمہائے قرآن
یا بذات خود است یا بحضور صلے اللہ علیہ وسلم یا آنچہ متعلق بآنحضرت صلے اللہ
علیہ وسلم است و در جائیکہ خوردہ است در آنجا قسم با مناسبت مقسم علیہ
سراسر مطابق و در اکثر مقام تحقیق مناسبت موقوف بر دریافت کتب سابقہ
است و قسم در بست و پنج سورہ دریافت شدہ است پس مطابق کتب سابقہ آنرا

در بست و پنج فصول نوشته میشود **فصل اول** در سوره حجر لعمرک انهم لفی سکرتهم
یعمهون واقع یعنی قسم عمر تست که قوم لوط هر آئینه در سکرت هستند سرگردان در معالم از ابن
عباس است که نه پیدا کرد الله تعالے نفسے اکرم بر خود از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم
و قسم نخورد الله تعالے بحیات کسے مگر بحیات آنحضرت صلے الله علیه وسلم انتهی و چون
حضور صلے الله علیه وسلم بر امت خود زیاده خوف خورده بر آنچه بر امت قوم لوط
غالب بود که خلاف فطرت تخم انسانے که در احسن تقویم مخلوقست ضائع در غیر موضع
زراعت کردندے و بدین نظر فعل مذکور بدتر از زناست زیرا که در صورت فساد و نزاع
و عدم وراثت وغیره است و درین سوائے فساد و نزاع تلف تخم احسن تقویم است
بدین وجه در ذکر قوم لوط این قسم مخصوص گشت و درین سورت قسم دیگر است فوربک لنسألنهم
یعنی قسم پروردگار تست که هر آئینه سوال کنیم از ایشان قسم در اینجا باسم صفت خود است لطف اضافت
بطرف ضمیر خطاب غیر مخفے و وجه خصوصیت مقام ظاهر است که سوال در آن روز مخصوص
بحق تعالے است **فصل دوم** در تفسیر قسم سوره یٰسٓ یٰس والقرآن الحکیم انک
لمن المرسلین علی صراط مستقیم اے انسان چنانکه قول ابن عباس است و حسن بصری
و سعید جبیر و جماعت پسند کردند و در فصل اول حرف قیل بدان اشارت قسم قرآن با حکمت
است که بدرستے تو براه درست هستے و چون درین سورت حسب آیت نکتب ما قدموا و آثارهم اشارت
از کتاب اعمال حواریین است که در احوال متقدمین حواریین و متاخرین است که پیشین گوی
آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرجه کمال بوده اند تا آنکه در فصل سوم کتاب مذکور فرموده که کسے
نبی نیست که پیشین گوی آنحضرت صلے الله علیه وسلم نکرده باشد پس انسان کامل
در حقیقت آنحضرت صلے الله علیه وسلم اند پس وجه تخصیص در براعت یٰسین ظاهر که پیشینش ماخوذ
از یٰسین انسانست و در فصل مذکور تخصیص سپاره پاره نزول قرآن است چنانکه از فصل
۱۸ اسفر ثنے نقل فرماید پس وجه قسم قرآن مجید بدان وجه است

زیرا گو مطلق نبوت موقوف بر نزول کلام الہیست وازین رو فرق در توریتہ وانجیل و
قرآن نیست لیکن خصوصیت اعجاز قرآنے بنظر ختم نبوت است بدین وجہ در فصل ہیجدہم
سفر مثنے فرمودہ شدہ است کہ ور دہن نبیکہ در برادران دوازدہ قوم اسرائیل بنی
در اولادشان خواہد بود یعنے در اسماعیلیان کہ بعد از دورہ نبوت اسحاقیان مقرر شدہ بود
کلام خود انداختہ بقرلسم یعنے پارہ پارہ و بعد از دعوی نبوت آنحضرت علیہ الصلواہ والسلام ہرکہ
دیگر دعوی نبوت تشریعی کند ضرور است کہ برائے تصدیقش کلام منزل آرد و او تا ئے
او یک آیت است و ہرکہ سوائے موعود خاتم دعوی کلام منزل دیگر کند کشتہ شود و نبوت
و پیشین گوی او راست نیاید بنابرآن در اوائل سورہ بقرآلمہ نہ فرمودہ شد و تفسیرش
در حدیث آمد کہ اوائل این سورہ از الواح موسیٰ عطا شدہ است کہ آن از اوایل ول الواح و
تم موسیٰ ماخوذ فرمودہ شد و نیز در مجموعہ توریتہ مندا ولسی و نہ کتابہند و کتاب امثال از
فصل لبست و پنجم کتاب دوم است پس ازین رو چہل شد و این مجموعہ ہرسی و یک انبیا
منزل کہ در ہریک ذکر قرآن مجید و نبی صلے اللہ علیہ وسلم ہنوز موجود است چنانکہ
در تفسیر حسینے مفصل نمودہ ام پس آن اشارت بسی و یک انبیا و تم بچہل کتب مذکورہ
درین سورت است و از ذلک اشارت بدالظرف فرمودہ تطبیق پیشین گوئی نمودہ بعدہ
فرمود کہ اگر شما اے اہل کتاب مجموعہ چہل کتب از سی و یک انبیا منزل در شک ہستند
پس بیارید برائے تصدیق کتب خود ہایک سورت نشان پیغمبر یعنی یک آئت منزل زیراکہ
زمانہ نبی موعود ختم المرسلین در فصل نہم دانیال از بربادی بیت المقدس طرطوسیے ہفتاد ہفتہ
مقرر شدہ است و بربادی بیت مقدس حسب تاریخ یہود و حسب فصل نہم مذکور در سنہ ہشتادم در
ہفتادم مسیحی شد پس مجموعہ چہار صد و نود و ہشتاد پنجصد و ہفتاد شد ندکہ در سنہ مذکور ولادت
حضور علیہ الصلوٰہ والسلام شدہ است پس اے اہل کتاب بخواہید اندرین حال حاضرین زمانہ
اگر صادق در کتاب خود ہستید و گر بیارید و با بجست راستی پیغمبر مستی قیداری کی موعود و مفسر با ئیم کہ نخواہید آورد پس

بدانید که این منزل موعود و در صورت خلافش برسید از آتش دوزخ پس هر یک را آیت
معجزه شد که در دعوا است که این منزل موعود است و هر که دیگر بدین دعوی بعد
ختم المرسلین علیه السلام منزل گفته از گشته شود و پیشین گوی او راست نیاید پس این وجه تحقیق
اعجاز قرآن منزل بر حضرت صلی الله علیه وسلم مخصوص شد و بدستور وعده نگاشته گشته
والله یعصمک من الناس وانا له لحافظون بدین وجه فرموده و لو تقول علینا بعض الاقاویل
لقطعنا منه الوتین هم از ینجاست و گاهی از دهن مبارک خونی جاری نگشت تا قطع ابهر دلیل بود
بر مسموم بودن انحضرت صلی الله علیه وسلم البته بر صدیق اکبر رضی الله عنه این
کیفیت گذشت پس از صدیقه آنچه به نسبت پدر خود منسوب کرده بود بحضور صلی الله
علیه وسلم راویان منسوب نموده باشند پس نه وارد شود و آنچه بعض گویند که با وجود
وحدت حقیقت کلام توریة و انجیل و قران خصوص قران چرا فصاحت مخصوص گشت که یکی فصیح
باشد بدرجه اعجاز و دیگر نباشد زیرا دعوی منظر نزول کلام بر ختم المرسلین علیه الصلوة والسلام
موعود است که دیگر دعوی درست نتواند کرد و اگر دعوی کند کشته شود و پیشین گوی او راست
نیاید و نیز وارد نشود که در باب جهر کتاب صلوة بخاری وارد که انا سمعنا قرانا یعنی تا ۱۹ آیات
کلام جنان بود و جز این نیست که وحی کرده شد بطرف آنحضرت صلی الله علیه وسلم قول جن
دیگر کسی خلاف متبادر گوید که شاید بالمعنی منقول شده باشد پس اول خلاف متبادر دوم
تصدیق نشد که لفظاً بعینه نباشد پس وارد شود که آیا دعوی اعجاز باستقرا ناقص
است پس سند نشد یا باستقرا تام و آن بقول شما ممنوع که یقینا معلوم نیست که
این کلام بعینه از جنان نه بود و دو وجه عدم ورود آنکه اگر هزار عبارت مثل قران مجید یافته شود
چون بدعوی نزول نباشد مساوی نتواند شد و از دلایل ثبوت قران در سوره رحمن فرموده شد
و دعوی کرده شد که رحمن نازل کرده است و تعلیم کرده است حضرت محمد علیه الصلوة والسلام را
قرآن نه دیگر بدلیل آنکه پیدا کرد الله تعالی آدم را و تعلیم کرد آدم را بیان محمد صلی الله علیه وسلم که در هزار هفتم از وجود تو خبر [illegible]

خواہد آورد کہ بدان نظر تعظیم سبت کہ بمعنے ہفت است میکردند وگر کسے را شک باشد
در وجود حضور صلے اللہ علیہ وسلم در ہزار ہفتم میفرماید کہ آفتاب و مہتاب بحساب اند
بنشینند حساب کنید و ہر گاہ یکے از زانچہ آدم و توریتہ معتبرہ یونانیہ حساب نمایند بدستور
وعدہ در ہزار ہفتم یابند و قاعدہ ایست کہ سخنان جدید ہر کس تسلیم میکند بالخصوص پیشین
گوئی جد امجد آدم علیہ السلام و دلیل دیگر میفرماید کہ گیاہ و درخت برین پیغمبر رجوع مے آرند
چنانچہ در احادیث است پس باہم قرآن در سورہ یٰس از ضروریات برآمد بر اسے
منکرین واللہ اعلم بالصواب **فصل سوم** در تفسیر قسمہاے سورہ صافات بدانکہ در
عالم وجود دو صورت متحقق یکے قریب باطلاق و علو دوم بعید بسفل و سجن و قید و تعین و
جزویت پس ہر کہ رجوع عش باطلاق باشد مرجع او بعالم علیین است کہ کتاب مرقوم از
ارواح مقدسہ است و اولین علیین مسمی بروحست کہ ذکرش در فصل پنجم بیاید و آخر او
جبرائیل با ملائکہ است و ہر کہ رجوع عش بقید و جزئیت است او بسجین و ملک بمعنے فرشتہ
ماخوذ از الک بمعنے ارسال است پس ازین وجملہ موجودات در عالم کثرت ملک است
کہ از اطلاق بقید فرستادہ شدہ و ازینجا لبعض ملایک حسب حدیث و قرآن مجید
آفتاب و ماہتاب و رعد است و انچہ متعلق بآب باراں نے است مسمی بمیکائیل و انچہ
متعلق بنزول وحی است مسمی بجبرائیل پس ازینجا معلوم شد کہ ملایک عالیہ انان ارباب
انواع مخلوقات اند جزئیہ وگوذر موجودات ہوائی او از راحکماء سابق غیر قار میگفتند
و ہر آیہ قرانے مایلفظ من قول الا لدیہ رقیب عتید خندہ میکردند چنانکہ شیخ محی الملتہ والدین
ترجمہ کردہ لیکن درین عرصہ از آلہ حفاظت واز خیالات شان قابل خندہ شد پس
بر منکرین وجود اجنہ چنانکہ احادیث بران ناطق است سوائے جہالت چہ گفتہ شود
و در احادیث وجود اجنہ سہ گونہ مفصل یکے صاحب اجنحہ کہ طیران کنند و ازین قسم
آن حیوانات زہر دارند کہ در سم ہواے و بائے ہمراہ قصبہ ریہ باندرون دلہا روند

وآتش در مزاج انسانی زنند و وجود اینچنین اقسام درین زمانہ بتحقیق جدید بخوب وجہ ثابت حکماء یورپ نمودہ اند پس منکران کہ خندہ میکردند درینوقت قابل خندہ اند قسم دوم جیات و کلابند و درحیات خزندگان آمدند کہ بحسب اسم خود جن کہ بمعنے پوشیدہ است در زمین مخفی مانند و در کلاب درندگان و شریر داخل ازینجا در احادیث بفتر را شیطان فرمودہ است کہ از قسم جن است قسم سوم آنانکہ بمحل نزاع عندو الشان آنند کہ بجائے فرود آیند و کوچ نمایند و آنان مثل موجودات ہوائی ہمچو آوازند مخلوق از آتش کہ بنظر نیایند از بنیان ابلیس است مبدء فساد و رب انواع ضرر و نقصان پس گو عوام را دریافت بحس نشود نزد انبیاء و اولیا چنانکہ ارواح دیگر متمثل باشند او ہم متمثل باشند و نیز نزد عاملان و جنیان ہم صورت گیرد و چنانکہ درین زمانہ در بسیاری مقامات در یورپ بحاضری ارواح خبیثہ دریافت کردہ اند و انسان جامع عوالم است پس چنانکہ در روحش لمہ ہر ملک است لمہ شیطان نیز است و او قوتے باشد در نفس نہ نفس منطبعہ جیوا ہیئے نہ قوت واہمہ واہمہ و شیخ محب اللہ فرماید کہ ورائے انسان و خارج شیطان موجود نیست مطلبش الست کہ ورائے انسان در انسان شیطانی اثر ندارد و بلکہ اثر او در لمہ باشد کہ در انسان موجود است چنانکہ اثر دیگر ملائکہ ارباب انواع ست اغوا او بدین لمہ باشد پس در ہر انسان بدین طریق باشد مولانا فرماید

اشعار

یک شکست و در ہزاران میرود
دیو پنہان گشتہ اندر زیر پوست
از خیالات تو می آید بلا
گہ خیال علم و گاہے خان و مان

ہر کہ در وی رفت او آن میشود
چون نیاید صورت آید در خیال
چون خیالت فاسد آمد جا بجا
گہ خیال کسب و سوداگری

ہر کہ سر و ت کرد میدان کو درست
تا کشاند آن خیالت در وبال
گہ خیال فرجہ گاہے و گان
گہ خیال تاجری و داوری

تا آخر پس در کسیکہ صورت نہ بندد اثر لمہ اش در خیال باشد پس با وجودیکہ رب نوع الہامات خود در ہزاران اثر دارد پس دران عالم ارواح حسب باب ششم مکاشفات

بوحنّ تا ہزار سال خداوند چہار خلفاء مقید شدہ بود کہ ذکر آنحضرات نام بنام در فصل چہارم
و پنجم و ششم کتاب مذکور است کہ ہر یکے را شش سپہ سالاران بودند و چہار شش بست و چہار
باشند و بعد ہزار سال خداوند موصوف کہ عبارت از ہزار ہفتم از وجود آدم بود و بدین نظر
حسب نامہ عبریان تعظیم سبت مقرر بود کہ سبت ہفت را گویند و بحسب قرآن و نامہ پطرس
بعض روز نزد خدا ہزار سال باشد و بحسب توریت یونانیہ و حدیث وجود حضور صلے اللہ
علیہ وسلم در ہزار ہفتم از وجود آدم شد کشادہ شد و قیامت او لے بر پا کردیس معنے
آن احادیثیکہ بعد ہزار سال ورود عید قیامت است راست آمد کہ از نشان قیامت
کبرے است کہ بچشم خود معائنہ کنیم کہ بر اطراف ممالک اہل اسلام تسلط
یاجوج و ماجوج آمد زیرا کہ یاجوج حسب فصل ۳۸ و ۳۹ خرقیل والی رشیا و توبل
و مسک است کہ بحسب وعدہ ہمراہش فارس و جرمن تسلط بر ممالک کوش گومر از
بخارا و خیوا و مرو شدہ است و آنچہ در نسبت او موعود حسب فصول مذکورہ کامل خواہد شد
و ماجوج آن اہل یورپ کہ بعد ہزار سال اہل اسلام بر ممالک اہل اسلام از اطراف
مسلط شدہ اند چنانکہ در زبان پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام حسب حدیث متفق علیہ و ابن ماجہ
و ترمذی از سد کشادہ شدہ بودند اگر حسب حدیث بخاری حلقہ ابہام با سبابہ از دست
چپ باشد اشارت بہزار سال فصل بستم مکاشفات بود و گر از دست راست بود چنانکہ
ابن ماجہ گفت از عقد دہ اشارت بدہ صد سال بود و سد مذکور حسب تفسیر بیضاوی
در مابین آرمینیہ و آذربیجان ذو القرنین یعنی کورش بستہ بود چنانکہ در فصل ہشتم دانیال
است و حسب تحقیق ابن عباس و واثق باللہ در کوہ ارل متصل و بفاصلہ میل نشان اش
ہویدا و خروج ثالث بر ممالک مقدس بعد سی و چہار سال از ین سال سیزدہ صد
ہجری بعد تشریف آوری مسیح و مہدی چہارم امید کردہ شدہ و مفصل حالات این قوم
کہ در تشبیہات در احادیث مذکور اند مع ذکر مہدی چہارم و مسیح علیہ السلام در رسالہ

حقیت اسلام وتبکیت نصاری بالاکلام کردہ ثم ہرکرا تحقیق قدسشان وگوش
ایشان وغیرہ باشد بدان رجوع آرد وازآن تشکیک نسبت مسیح ومہدی نماید
کہ بر بسیار اعتراضات رکیکہ وجوابات شافیہ مشتمل است الحاصل چونکہ ختم نبوت
تشریعی منظور بود خواست کہ خبرہائے اجنہ ہم مفقود سازد پس گو وجود شہاب
از سابق بود ولیکن کثرت او در زمان حضور صلے اللہ علیہ وسلم شد وسیاہی آسمان
حسب کتاب انسان کامل بنظر عدم انتہائے بصر است وحقیقت آسمان حسب آئیہ
والسماء ذات الحبک آن وسعتیست کہ بنظر ستارہا جالدار است کہ لشدت محکم است
وثوابت را ششم درجہ اہل یورپ گویند اہل اسلام ہفت درجہ فرمایند کہ بدرجہ پاسیلش
ستارہائے ثوابت روشن نمایند واز رجم روح شیطانی کردہ شود گو علت فاعلے
چیزے دیگر باشد چنانکہ از مثل منافق حسب حدیث خواہم بیان کرد مگر نخای علت این است
کہ چون آفتاب وماہتاب حسب حدیث ملک اند ودیگر ثوابت نیز ملک پس وجود شہاب
ثاقب از ملک بلا تردد ثابت وپیروی یونان وفارس بر یاہر وجود ہفت افلاک لازم
نیست زیراکہ بر ثبوت حرکت زمین دلیل موجود وحرکت عطارد گرد آفتاب ثابت وصریح
آیت قرآن دلیل بر آنکہ آسمان پائین بجائیست کہ درانجا کثرت ستارہا ست
الحاصل ازین شہاب بر روح شیطانی صدمہ رسید واز خبردادن نزد کہنہ
باز ماندند پس ملائکہ صف بستند وشیاطین را بشہاب زجر کردند وتلاوت قرآن نمودند
پس شیاطین کہ صورتے نزد کہنہ از ملہ شان یا متمثل خود میشدند گفتند کہ نزول
قرآن باعث ہلاکت وممانعت ما از ترقیست بدان وجہ از خبردادن عاجز ہیم وتا ہزار
سال حال شان بدستور بود اکنون کہ سردار شان ظہور خواہد کرد یعنی دجال کہ
بر وجودش خراوکہ عبارت از ریل است دلیل کہ در دو آتش وآب موجود در یکسد روز
مسافت یکماہ قطع کنند ظہور ارواح جبیثہ ظاہر از مسمریزم وغیرہ است اینقدر در ترکیب تو

که سلطان روم تباه بالکلیه شود و تسلط بنی اصفر نصاری که سوای یاجوج والی رشیا
و ماجوج که باطراف ممالک اهل اسلام مسلط شده اند گردد و مهدی تشریف آرد که فتوحات
انتجاب تا ممالک قسطنطنیه موعود و دیل از اصفهان تا دمشق جاری شود بدین نظر فرماید

والصافات صفا فالزاجرات زجرا فالتالیات ذکرا ان الهکم لواحد رب السموات والارض وما بینهما
ورب المشارق قسم بفرشتگان صف بسته مانعین شیاطین پس قسم فرشتگان زجر
کنندگان شیطان از شهاب پس قسم فرشتگان تلاوت کنندگان قران منزل که بدرستی
معبود شما هر آئینه یکیست پروردگار آسمان و زمین و آنچه مابین هر دوست از سیاره
و هوا وغیره و پروردگار مشارق پس شیاطین که از نزول قران باز مانند و آفتاب
قابل پرستش نیند پس پرستش آفتاب بوقت طلوع بے سود است و هم برین
قیاس بوقت غروب بدلیل آنکه انا زینا السماء الدنیا بزینة الکواکب وحفظا من کل شیطان مارد

لا یسمعون الی الملاء الاعلی ویقذفون من کل جانب دحورا ولهم عذاب واصب الا من
خطف الخطفة فاتبعه شهاب ثاقب بدرستی ما مزین کردیم بلندی پائین را خواه نزد ما ثوابت
از محیط ستاره هاے روشن ثوابت باشد خواه سیاران چالدار از ثوابت محکم ترتیب
کواکب و حفاظت کردیم محکم بلا آنکه از هر شیطان سرکش در رفتار بلندی که نشنوند
بطرف ملاء اعلی و انداخته شوند از هر جانب شهاب و به بعد بعید کرده شوند و براے
شان عذابیست دایم بالخصوص تا هزار سال مگر کسیکه بر باید ربودنے پس در پے آید
او را شهاب ثاقب باید دانست که از تطبیق پیشین گوئی هاے حضرات انبیا و واقعات
جنان ایمان داریم که فرموده آنحضرت راست است و درست گو در تشبیه و
استعاره و کنایه باشد چنانکه حالات یاجوج ماجوج در احادیث بطور تشبیه
وغیره مذکور بودند و درین عالم بصورت روس وغیره دریافت شدند که از آثار
قیامت خروج شان اولاً از سد و بعد هزار سال بر اطراف ممالک اهل اسلام

و بوقت تشریف آوری مسیح در ممالک مقدس بودند و اول باچشم خود معائنہ کردیم
و آثار سوم ظاہر و بسیاری امور در نیچر و طبیعت درین وقت ظاہر شده اند
کہ حکماء سابقین را دریافت نبود و بسیاری در خزانہ موجود کہ آئندہ ظاہر شوند
پس انکار از آن امور یکہ اہل کمال دریافتہ باشند و بدرک عامی نرسد
خلاف نیچر نتوان گفت مثلاً سبب ظاہری زلزلہ مثلاً آتش فشانی در زیر
زمین باشد و بنظر غایت بابت زلزلہ ارشاد رفت کہ درین وقت منافقی در
مدینہ مرده است کہ روحش را باسفل سافلین می برند و در سفر این واقعہ ارشاد
رفتہ بود چون بمدینہ رسیدند مطابق یافتند پس سبب فاعلی حکیم را سبب غائی نبی
منافی نیست پس برین قیاس حال رجم شیاطین است و برما لازم نیست
کہ تقلید کسانے اختیار کنیم کہ گاہے چنین گاہے چنان باشد مثلاً در سابق
حرکت عطارد و زہره گرد آفتاب ثابت نبود و بوجود آسمان زہره و
عطارد و آفتاب و مہتاب وغیره قایل بودند و اہل اسلام آسمان پائین را
از قرآن مجید بجائے می گفت کہ درین جا ثوابت مگر مقلدین فارس و یونان
ہم بدستور ایشان میگفتند درین زمانہ ہمہ بند و بست شان تباه گشت و معتقد
حرکت زمین نبودند درین زمانہ بطرف شرق افتادن سنگ کہ از بالا اندازند
حرکت زمین قرار واقعی ثابت شد پس خیالات یونانیان و فارس غلط شدند
ہم برین طریق انچہ درین زمانہ مخالف منزلست مخالف است مگر بہ تشبیہ و استعاره
و عالم مثال کہ حضرات انبیاء ازان بگویند مطلع باید شد و معنی سقف
مرفوع و شدید نسبت آسمان سے آید واللہ یحق الحق وہو یہدی السبیل

فصل چہارم در تفسیر قسم سوره ص ص والقرآن ذی الذکر بل الذین کفروا
فی عزة و شقاق قسم قرآن صاحب ذکر است کہ کافران را بر وصاد است

که نه انکار کنند از دلیل بلکه کافران در حمیت جاہلیت و شقاق قند نه نبی صلی الله علیه وسلم و لفظ ص دال بر براعت جواب قسم است بدین وجه مقدم کرده شد

فصل پنجم در تفسیر قسم سوره ق ق والقرآن المجید بل عجبوا ان جاءهم منذر منهم فقال الکفرون هذا شیء عجیب قسم قرآن بزرگ است که قرآن دلالت دارد بر قیامت و دانند کفار حسب وعده اسماعیل و ابراهیم و به نشانات خاصه مطابقه و شنیدن شان از یهود پس انکار شان از عدم تطبیق نیست بلکه تعجب کردند که آمد و شان را منذری از ایشان که مساوی را مساوی در قوم جایز ندارد بنظر طبیعت جزویه پس گفتند کافران این شی عجیب است دال بر قیامت که چون میریم و خاک شویم پس بار دگر رجعت بعید است و تقدیم ق بنظر براعت است تا دلالت کند برانکه در سورت است یا مثیت که دران ق بکثرت است بالخصوص ذکر قیامت که درین سورت زیاده است چنانکه در سوره ص اموری مذکور اند که بران صاد است

فصل ششم در قسمهائے سوره ذاریات بدانکه فهمید خصوصیات قسمهائے این سورت موقوف است بر دانستن معنی فصل دوم و هفتم دانیال و خلاصه فصل دوم آنکه بخت نصر در خواب دید تصویرے که سر و گردنش از طلا و سینه اش از سیم و شکم در آتش از برنج و ساقش از آهن و در ده انگشت پاش خاک آمیخته که ناگهان سنگے از آسمان آمد و بر پائے او زده مثل کوه شده تمامی زمین را پر کرد پس در تعبیرش دانیال علیه السلام فرمود که آن سر طلا توئی و سینه سیمین سلطنت دیگر است یعنی کیانیه و شکم در انها همچنین برنجین سلطنت سوم است یعنی سکندری صاحب چهار وزیر و ساقهائے آهنین سلطنت چهارم است یعنی رومیه و ده انگشت پا سلطنت ده شاخست

که بعده قطعه قوی و قطعه ضعیف خواهد شد که از سنه ۱۴۹۳ مسیحی از الارک کاتهی تا سنه ۱۶۰۷ هیرالوبین لمباری تمام شدند و سنگے آسمانے که مثل کوه شد او سلطنت خداست یعنے زمانه اسلام که بزمانه قطعه قوی هرقلے بر پا زود خلاصه فصل هفتم آنست که دانیال در خواب چهار باد دید که بر سمندر بزرگ وزیدند یعنی از سمندر چهار حیوان خارج شدند که عبارت از چهار سلطنت مذکوره است و بعده ذکر ده شاخ مذکوره است که از سنه ۱۴۹۳ تا سنه ۱۶۰۷ مسیحی ماندند بعده ذکر شاخ یازدهم قوی هرقلی است و بعد سکندر سلطنتش چهار حصه شده بود و بر یک حصه رومیه غالب شده بودند و هرقل بر کل ممالک سکندر قابض شد و سلطنت بخت نصری یهودیان را تباه کرد و از کیانیه باز رونق گرفتند و سلطنت سکندری با وجود عظمت برائے یهود نیک و بد نبود و از رومیان تباه و برباد گشتند بالاخر زمانه فتوحات اسلام موعود شد و بعد از زمانه فتوحات اسلام تشریف آوری مهدی صاحب روز هائے قدیم کرده مذکور اند که مسیح مرید شوند ازان حق تعالے درین سورت طلبان اشاره اشارت فرماید گو بمعنے آیت و مطلب دیگر هم داشته باشد چنانکه مفسران نقل کنند والذاریات ذروًا فالحاملات وقرًا فالجاریات یسرًا فالمقسمات امرًا انما توعدون لصادق وان الدین لواقع یعنے قسم هوا هائے زمانه بخت نصری پراگنده کنندگان یهود است پس قسم ریاح حامله سحاب زمانه کیانیه فارسیه برائے یهود است پس قسم ریاح جاریات سکندری است بمجرائے طبعی برائے یهود پس قسم بریاح پراگنده کنندگان رومیه است برائے یهود که به تحقیق آنچه وعده کرده شده اید از فتوحات بادشاهت خدا هر آئینه صادق است تا زمان بار دگر مسیح و مطابق قران مجید روز دین بعد مسیح هر آئینه آمدنیست والسماء ذات الحبک انکم لفی قول مختلف و قسم بآسمان جالدار است بنظر ستاره ها که سنگے از آسمان تباه کننده هرقلے که مثل کوه گردد لابد است

کہ بدستی شما در قولیت مختلف در مقدمہ قران و نبوت کہ کسے سحر گوید کسی شعر
کسی چیزے دیگر باز داشتہ شود از وجب فصل ۱۲ شعبہ از نبی قید از آنکہ باز داشتہ
شود کہ در بدرگشتہ شود یا گرفتار ذلیل گردد معنی آیت فورب السماء والارض ظاہر است
فصل ہفتم در تفسیر قسم سورہ طور باید دانست کہ در قسمہای این صورت اشارت بچند
فضولست از کتب سابقہ و در فصل دوم از سنگے کہ مثل کوہ شد مراد حضور علیہ الصلوۃ
والسلام صاحب بادشاہت خداست و طور کوہ را گویند پس در والطور قسم
طور از اینجا و در فصل ۱۰ سفر تثنیہ وغیرہ نزول پارہ پارہ کلام الشان بہ نبی سماعیلی
از اینجا است و کتاب مسطور فی رق منشور و قسم کتاب قران است مسطور در ورقہاے
پراگندہ و در فصل ۴۵ شعیا تعمیر کعبہ در دولت اسلامیہ موعود از اینجا ست والبیت
المعمور و قسم کعبہ است آباد شوندہ تا قیامت و در فصل چہارم مکاشفات یوحنا
نسبت صلے اللہ علیہ وسلم میفرماید کہ دیدم در آسمان تختے و عرشے کہ بر و
خداوند چہار خلفا نشستہ است حتی کہ تام انحضرات رضے اللہ عنہم سراسر
مطابق کہ مراد از آسد اللہ علی مرتضے و از شخصیکہ نامش بکر باشد
ابو بکر صدیق و از انسان و مرد یک عثمان ذی النورین و از عقاب عمر فاروق
رضی اللہ عنہم پس از اینجا ست والسقف المرفوع و قسم سقف بلند محمدیست کہ یوحنا
آنرا دید و بنوح علیہ السلام حق تعالی مطابق توریت تکوین فرمودہ بود کہ تا وقتے کہ
کمان تیاید ابر طوفانی نخواہد آمد و در فصل چہارم مکاشفات یوحنا تفسیر کردہ
کہ مراد از کمان موعود کمان خداوند چہار خلفاست کہ صاحب جہاد است
پس از این جا ست والبحر المسجور و قسم است بدریای جوش دار روز قیامت حساب
بربادی عالم ان عذاب ربک لواقع کہ عذاب پروردگارت برای کفرہ در روز
قیامت ہر آئینہ شدنیست عوذ در امور سابق تاید کہ چگونہ مطابق فرمودہ

آمدند و خواہند آمد **فصل ہشتم** در بیان قسم سورہ نجم بدانکہ در درس ۱۹ فصل پنجم نامہ دوم پطرس مسیح را بچراغی تشبیہ داد و حضور صلے اللہ علیہ وسلم را بستارہ صبح داہم و در درس بستم فصل دوم مکاشفات یوحنا از مسیح نقل کند کہ حضور صلے اللہ علیہ وسلم را ستارہ صبح فرماید چنانکہ بدرخت حیات در وسط فردوس و بتاج حیات و پوشیدہ من و بسنگ سفید و بعصا آہن و بسفید پوشاک و بہیکل خداوند کردہ در باب دوم و سوم مکاشفات اشارت بحضور صلے اللہ علیہ وسلم نماید پس بدان نظر قسم بنجم میخورد والنجم اذا ہوی ما ضل صاحبکم وما غوے وما ینطق عن الہوی ان ہو الا وحی یوحی علمہ شدید القوے ذو مرۃ فاستوی وہو بالافق الاعلے ثم دنے فتدلے فکان قاب قوسین او ادنیٰ یعنی قسم است بستارہ محمدی علیہ السلام چون از اعلے علیین بصورت جسمانی در شب معراج آمد کہ نہ گمراہ شد صاحب شما ونہ کج رفت در بیان معراج از ہوا نیست آن قولش مگر وحی کہ وحی کردہ شدہ است تعلیم کرد او را رب یعنی روح اعظم صاحب سخت قوت و منظر خوب کہ بصورت اصلی تجلی کردہ بود پس مستوی شد محمد در روح بافق اعلے بود باز محمد قریب شد پس قریب شد یعنی نزدلے نمود بہ محمد پس شد روح اعظم تجلیات ہمو بی قریب دو کمان یا کم پس وحی کرد بطرف عبد خود آنچہ وحے کرد تا آخر در روح اعظم ملکیت کہ برتر از ود عالم کثرت چیزی نیست چنانچہ در سورت نبا فرماید یوم یقوم الروح والملائکۃ صفا و در تفسیرش در سورۃ فجر فرماید وجاء ربک والملک صفا صفا و در آیت ما خلقنا السموات والارض الا بالحق ہو نوع روحی بحق است چنانکہ مولانا جامی فرماید و مقام این روح در صف اول مقربین ہستیست و آخرین با ملائکہ سوی جبرائیل و باز ذکرش در فصل چہارم

درتفسیر قسم سورۂ کوثر ت بباید وبقلم اعلے وبعقل اول وبنور محمدی این روح معبر
است بدین نظر درکتاب حقوق از کتب سابقہ نوشته شده است
کہ روح در کلمات شریف آرد وبرخود پرده افگند این وجه سوال کفره از روح
موعود بود که برخود پرده افگند چنانکه درقران مجید است ویسئلونک عن الروح
پس جوابش حسب وعده درپرده آمد قل الروح من امر ربی که از نام روح
اعظم امر رب نیز هست والله اعلم بالصواب **فصل نہم** درتفسیر قسم سورهٔ واقعه
باید دانست که مواقع نجوم عبارت از آیات نجم نجم پاره پاره است که در فصل
هیجدهم سفر ثنیه موعود است وهنوز لفوظش محفوظ که در فصل ۳ کتاب اعمال حواری
مندا خله انجیل آنرا تسلیم بحق حضور صلے الله علیه وسلم کرده میگوید که کسی
نبی نگذشت که تصدیق نکرده باشد بدان نظر سفر باید فلا اقسم بمواقع النجوم
وانه لقسم لو تعلمون عظیم ۝ انه لقران کریم فی کتاب مکنون ۝ لا یمسه الا المطهرون نیست
آنچه کفار درنسبت قران تراشند قسم است بمواقع آیات پاره پاره وبدرستی
این قسم است اگر دانید بزرگ که کدامی نبی نیست که خبر بدو نداده باشد که بدرستی
او منزل قرآن قدر بزرگست درکتاب توریت نگاهداشته شده که نرسند
بمطلبش مگر مقدسین اهل اسلام پاک چنانچه اهل اسلام مقدسین را در اوایل توریت
مکوین بکر وبین تفسیر نموده ودرکتاب ملاکی اوشان را متقین گفته وتقوی
موجب طهارت ظاهری وباطنیت واز کتب توریت وانجیل بالاستیعاب اسم
کتاب ذکر خیر حضور صلے الله علیه وسلم شب اشارتیکه در دیگر جا مفصل شده
کتاب تفسیر قران مسمی به تفسیر حسینی مفصل نموده ام **فصل دهم** درتفسیر قسم سورهٔ
نٓ بدانکه ن براعت است از ذی النون که صاحب حوت است که درسورت ذکر
آنجناب عمده تر است برای تسلی حضور علیه السلام وانکه گویند که ن ماهیت آن

در عالم مثال است نہ درین عالم محسوس و قلم عبارت از ملکیت مسمی بہ روح کہ او را عقل اول و روح اعظم و امر اللہ و رب وجوہر اول و نور محمدی خوانند چنانکہ در فصل ہشتم گذشت و روح حضور صلی اللہ علیہ وسلم بہر وجہ ذاتے آن روح اعظم است بدان نظر فرماید و اوحینا الیک روحا من امرنا یعنی نازل کردیم بطرف تو روحی از امر خود بدین وجہ در اکثر کتب سابقہ مذکور کہ روح تشریف خواہد آورد و بر خود پردہ خواہد انداخت چنانکہ در سابق گذشت بدان نظر میفرمایدن والقلم وما یسطرون ما انت بنعمۃ ربک بمجنون براعت بذی النون است قسم قلم اعلیٰ است و آنچہ نویسندگان در تعریف تو کہ مظہر قلم اعلیٰ ہستی کہ ہستی بنعمت نبوت پروردگارت دیوانہ **شعر** محمد کش قلم چون نامور ساخت ؛ زمیمش حلقہ طوق و کمر ساخت ؛ یعنی قلم اعلیٰ مظہر اول ذات حق کہ حضرت محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام را بظہور خود در صورت نامور نمود و در اسم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از میم قلم خود حلقہ طوق و کمر نمود و این قلم را چہ یارا کہ نامور ہمچو حضور صلی اللہ علیہ وسلم را سازد **فصل یازدہم** در تفسیر قسمہائے سورۂ قیامت بدانکہ وجود قیامت بدولت قدبالای حضور صلی اللہ علیہ وسلم خواہد بود **شعر** لوگ کہتے ہیں قیامت ہوگی ؛ دیکھیے کس قد کی بدولت ہوگی

شعر

قیامت کو قدر اونکی کہلجائیگی ؛ خدائی تمام اونپہ ڈہلجائیگی ؛ پس بدین نظر فرمود لا اقسم بیوم القیمۃ نسبت آنچہ کفرہ خیال بہرند کہ جمع عظام نخواہد شد قسم بہ بروز قیامت و ظاہر است کہ نفس ملامت کنندہ کفرہ مثل حضور صلی اللہ علیہ وسلم دیگر نباشد چنانکہ قول امام حسن بصری نسبت نفس لوامہ است بدان نظر فرماید و لا اقسم بالنفس اللوامۃ ایحسب الانسان ان لن نجمع عظامہ قسم نفس نبی است ملامت کنندہ کفرہ کہ عظام را جمع کنیم آیا گمان برد انسان کافر کہ نہ جمع کنیم استخوانش را بلیٰ قادریم بر آنکہ برابر کنیم بنانش را پس در جمع کردن استخوان چہ جائے بعد است **فصل دوازدہم** در تفسیر قسمہائے

سورهٔ مرسلات بدانکه درین سورت نیز چهار قسم بنظر فصل دوم و هفتم دانیال مطابق ذاریات
و نجمی مطابق فصول مذکوره قسم بنظر فتوحات دولت اسلامی چنانکه میفهر باید

والمرسلات عرفا فالعاصفات عصفا والناشرات نشرا فالفارقات فرقا فالملقیات ذکرا عذرا
او نذرا انما توعدون لواقع قسم بریاح زمانه بخت نصری است که بشهرت بر یهودیان
وزیده تباه کرد و قسم بریاح جهنده کنایه بسختی که بخت نصر یانرا تباه کرد و قسم است پراکنندگان سکندر
که کیانیه را تباه کرد پس قسم است بریاح پراکنندگان رومیه که یهود را تباه کرد و قسم بریاح سکندری
که بریاح ملقیات ذکر قرآنے اسلامے برائے عذر کفار تا در قیامت نگویند که مارا چرا هدایت نفرمود و برائے
تخویف کفره که تحقیق انچه وعده کرده شده اند بنسبت فتوحات عامه هر آئینه واقع شدنیست **فصل سیزدهم**
در تفسیر قسمہائے نازعات مطلب قسمہائے این سورت بطور اشاره مطابق فصل دوازدهم است والنازعات غرقا والناشطات نشطا والسابحات

سبحا فالسابقات سبقا فالمدبرات امرا یوم ترجف الراجفة تتبعها الرادفة قسم بهواهای کشندگان
ارواح یهود بدخول بخت نصریان حسب آیه فجاسوا خلال الدیار در اندرون ممالک شان
و قسم بهواهائے خوش کنندگان یعنی کیانیه برائے یهود و قسم است بهواهائے سکندری
رونده بمجرائے طبعی پس قسم است بهواهائے رومیه سبقت برندگان بسبقت
عظیم بقتل و غارت یهود پس قسم است بهواهائے اسلامیه مدبرات امر که روزیکه حرکت
کند حرکت کننده یعنی نفخهٔ صور اولی پس آید ردف کننده نفخهٔ ثانیه دلها در آن روز خوفناک
باشند **فصل چهاردهم** در تفسیر قسم سوره کورت مخفی مباد که در درس ۹ فصل اول
نامه دوم پطرس رسولست که آنچه ما گفتیم مطابق کلام انبیا است و زیاده پایدار و شما
خوب میکنید که فهمیده نگاه دارید که مسیح آن چراغیست که در تاریک جا روشنی بخشد
تا آنکه صبح دمد و ستاره صبح در دلهائے شما ظاهر شود یعنی حضرت صلے الله علیه وسلم
تشریف آرد چنانکه در فصل دوم مکاشفات وعده شده است پس حضرات انبیا را
همچو ستارها فرماید که خنس جوار کنس گویند که انها راست رو و بر عکس رونده و مقیم

معلوم میشوند یعنی خمسہ متحیرہ خواہ این صورت بحرکت تدویر باشد یا بحرکت خاص شان
کہ بحرکت زمین باہم صورت بندد و مراد از شبیکہ تمام شود نسیم اغش مسیح است و از صبح
اشارت بصبحے است کہ ستارہ صبح حضور علیہ السلام جلوہ گر گردد پس میفرماید فلا اقسم
بالخنس الجوار الکنس واللیل اذا عسعس والصبح اذا تنفس انہ لقول رسول کریم عند ذی العرش
مکین مطاع ثم امین یعنی پس نیست انچہ کفرہ در نسبت قران بگویند قسم است یا نبیاء پیشین
گو ئیان اصحاب نور مثل کواکب و قسم بشب مسیحیکہ دورہ اش تمام شد کہ مسیح او را مثل
چراغ بود و قسم بصبحیکہ چون طلوع کند و ستارہ صبح محمدی جلوہ گر گردد ہر آئینہ قران شریف
قول جبرائیل رسول بزرگست نزد روح صاحب عرش صاحب مکانہ مطاعت رسول صفوف
بازامانت دار کہ انچہ از صاحب عرش بشنود خلاف نگوید ازینجا معلوم شد کہ تعلیم جبرائیل بنظر
تعلیم یافتن او از نور حضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود کہ عبارت از روح اعظم است
وصفت عرش در شرح فصوص الحکم مفصل نمودہ ایم **فصل پانزدہم** در تفسیر قسمہائے
سورہ انشقت ظاہر است کہ در اوائل این سورۃ بیان قیامت است و مخفی نیست کہ بعد
وجود امت مرحومہ و تکمیل دین و تجدیدش بزمان مسیح کہ آثار انجناب علیہ السلام با چشم
خود معاینہ میکنیم وجود قیامت از ضروریات چنانکہ ظہور شفق در شبہاے سیاہ و شب
محاق قمر و بعد از محاق وجود ہلال از ضروریات عادلیست تا درجہ بدرجہ بدر شود ہمچنین بعد
زمانہ حضرات انبیاء سابق کہ مثل شفق بودند در شب تاریک وجود شب مسیح لازم بود کہ مثل
چراغ او را مقرر شدہ بود و بعد از وجود مسیح قمر حضور علیہ السلام ببدریت رسیدن لازم
شد و نیز قومی از نبی قیدار کہ در زمان نبوت حسب فصل ۱۲ شعیاہ کافر مانند و در بدر
بعد یکسال ہجرت کشتہ شوند و گرفتار و ذلیل گردند و قومی مشرف باسلام شود پس
وجود شب ہلاکت قوم وہم وجود روشنی احمدی از ضروریات بود بدان نظر فرمود فلا اقسم
بالشفق واللیل وما وسق والقمر اذا اتسق لترکبن طبقا عن طبق پس نیست قران انچہ بنسبت

او کفره گویند قسم خورم بشفق انبیاء سابق و قسم است بشب زمانه مسیح چون تاریک شد که مسیح برائے او چراغ بود و قمر زمانه اسلام چون روشن شود هر آئینه روید درجه بدرجه حسب فرموده حضرات انبیاء و بلسان اشاره ازین اشارات که درین امت نیز طرق بطور پیوند خواهد شد

فصل شانزدهم

در تفسیر قسمهائے سورهٔ بروج بدانکه در تفسیر سوره رحمٰن مطابق انچه در کتب سابقه نوشته شده است زمان دولت اسلامیه مطابق برج میزان واقع شده زیراکه در هر شئے قدرت حق ظاهر است از آفتاب حرارت وغیره ظاهر از ماهتاب وجود رطوبت علی هذا از هر یک برجی تاثیرات ظاهر شوند بدان وجه قسم آسمان صاحب بروج است والسماء ذات البروج قسم آسمان صاحب بروج است مشتمل بر برج میزان زمانه دولت احمدی صاحب میزان وعدالت و از زمان آدم علیه السلام مطابق توریه در آدم سبت اشارت بحضور صلی الله علیه وسلم در هزار هفتم بود چنانکه در نامه عبریان در هزار هفتم بود چنانکه در نامه عبریان پولوس مقدس تفصیلی بلیغ نمود و مطابق او حضرت صلی الله علیه وسلم حسب توریه یونانیه و حدیث در هزار هفتم از وجود آدم رونق افروز گشتند بدان وجه روز موعود عبارت از زمانه حضرت صلی الله علیه وسلم است و در زبور هر روز امروز اشارت بدین سو در زمانه عبریان میفرماید که بعد از مسیح آید بدان انظر فرمایید والیوم الموعود و قسم است بروز موعود حضرت نبی علیه الصلوٰة والسلام و شاهد جمله انبیاء برائے این دولت اسلامیه شده بالخصوص موسیٰ و مشهود حضور علیه الصلوٰة والسلام اند چنانکه فرماید و شاهد و مشهود و قسم شاهد مثل موسیٰ و قسم مشهود حضور نبی علیه الصلوٰة والسلام است قتل اصحاب الاخدود النار که این قران چون موعود است که صاحبش کشته نخواهد شد بلکه شما اشن اصحاب خندق کشته شوید که مقتول شدند اصحاب خندق در آتش علی هذا فرعون و ثمود مقابلین انبیاء گذشته برباد شدند و تکذیب شما نسبت قران

بے سود بلکہ او در لوح پنجم موسیٰ ہنوز محفوظ الوعد است کہ علم بدان مقابلین را ممکن
بخلاف لوح محفوظ کہ در وجملہ نوشتہ شدہ (م) لا اتہ خصوصیت قران چیست **فصل ہفتم ہم**
در تفسیر قسمہای سورہ طارق بدانکہ ... بعدہ دوم بوجہ عدم تمیز بطور قول
حکمای یونان انکار بود حالانکہ حالش مثل ستارہ صبح است کہ باخر شب طلوع
کند باز غائب شود پس فنا کلی نباشد ہرکہ از زمین عالم میرود در عالم مثال ورح
قائم ماند پس تمیز چگونہ رود گو بمقابل وجود حق وجود خلق در ہر وقت ہالک و نیست است
(حاشیہ: عالم کاروبار کیا)
کہ بجملہ اسمیہ دالہ بر ثبوت کل شیٔ ہالک الا وجہہ فرمودہ شدہ است لیکن مطلق فنا وجود
مخلوق را نباشد در قیامت بلکہ ہفت اشیا از فنا مستثنی حسب آیہ دیگر علماء نمایند
و بر ہر شے بنظر روح و مثال حافظ است و حضور صلے اللہ علیہ وسلم حسب فصل اول
نامہ دوم پطرس و فصل دوم مکاشفات نجم ثاقب اند سرکوب شیطان چنانکہ در فصل ۱۵ و ۱۶
یوحنا انجیل سردار اینجہان کہ در انجا مراد شیطان است محکوم فارقیت دوم شدہ است
والعود احمد مشہور است و فارقلیت دوم عبارت از تسلی عائدہ است بدان نظر فرماید والسماء
والطارق وما ادرٰک ما الطارق النجم الثاقب ان کل نفس لما علیہا حافظ قسم آسمان و قسم
ستارہ صبح است و کدام تعلیم کرد ترا چیست طارق آن نجم ثاقب محمد یست علیہ الصلوٰۃ
والسلام نیست ہر نفسے مگر بر و نگاہبان است از زوال پس چرا انکار از اعادہ نمایند
نہ بینند کہ انسان از ہیچ چیز پیدا کردہ شدہ است ہرکہ برین قادر بر آن قادر تر باز و اضح باد
کہ از وجود حضور صلے اللہ علیہ وسلم سرسبزی اہل حق بالخصوص عرب در فصل ۴۲ اہل
شعیا موعود است پس نزول قران مجید و وجود حضور صلے اللہ علیہ وسلم مثل
آسمان صاحب باران راجع شد بدین نظر اسم مبارک احمد بمعنی عود تسلی است
و ہم زمین صاحب سبزہ و اشجار و نبات شد و کفار مکہ قران را ہزل میگفتند و ہم
در پے قتل حضور صلے اللہ علیہ وسلم بودند حالانکہ حفاظت نبی موعود در فصل ۹ اسفر

نفسے و قران مجید متواتر موجود و معنے آیت افان مات او قتل انقلبتم انکه ایا اگر میرد
ختم المرسلین علیه السلام مگر آنکه قتل کرده شود منقلب شوید اے اهل ایمان هرگز نباید شد
و شکست اهل مکه بالخصوص در بدر فرموده چنانچه موجود پس بدان وجه میفرماید والسماء
ذات الرجع والارض ذات الصدع انه لقول فصل وما هو بالهزل قسم بآسمان صاحب رجعت
یعنی حضور صلی الله علیه وسلم سورهٔ رحمن صاحب انشقاق یعنی قران بدرستی قران
قول فصل است مابین حق و باطل نیست او هزلے بدرستی آنان مکر کنند در قتل تو مکر
عظیم که از هر یک قبیله پنج پنج جمع کنند بر قتل تو و من جزاء مکر و هم که بعد از هجرت یکسال
در بدر ذلیل گردانیم **فصل هجدهم** در تفسیر قسمهائے سورهٔ فجر بدانکه کفار مکه در پے
قتل حضور علیه الصلوة والسلام بودند و خرابی ظاهر مثل ارم صاحب عمادهی نمودند بمقابل
هود زیرا در زمانه نوح علیه السلام وعده شده بود که تا وقتیکه کمان بیاید ابر طوفان
قیامت نخواهد آمد یعنی کمان خداوند چهار خلفا چنانکه در فصل چهارم کتاب مکاشفات
یوحنا است پس چون هود او شان را ترسانیدند خواستند که از طوفان هوائے محفوظ
مانند و عاد برجی بنا میکردند که بگروسه میل و به بلندی سه میل رسد پس بجائے
هود علیه السلام منکران قوم ارم تباه شدند و باقی بهادشند در زمین پراگنده
گشتند چنانکه درین وقت که ممالک کلان در زمین آباد اند هنوز بنام اولاد
و احفاد نوح علیه السلام آباد اند چنانچه مفصل در تاریخ مفرح دلکشا و شرح
فصوص الحکم و تفسیر حسینی نموده ایم حتی که امریکه نیز از الیگابن یونان آباد
بود که هنوز نشان هائے شهرش موجود اند و بقیه قوم هود در ممالک جابلقا افتادند
که عبارت از بلقان است و هنوز شهر ملیاقی در مملکت بلقان موجود است
و اولاد هود از یلک و قحطان شدند و نیز کفار مکه در تخریب اهل اسلام
مثل ثمود بودند صاحب صنعت که مکانها در کوه هائے مقام حجر عرب میساختند

وتبرا شدند چون صالح علیه السلام او شانرا برباد کرد قوم خود در جابلسا آباد کرد
که عبارت از مملکت اسپین است در این (لا تسنتی) حسب پیشین گوئے حضور
صلی الله علیه وسلم از ممالک یورپ ... لامیه ماند بخلاف ممالک بنی اصفر
از جرمن و فرانس و حوالی قسطنطنیه ... یوج والی رشیا
و ماجوج انگریز که در ایشان حسب وعده ... چنانکه از ممالک مملکت
تمساک که تسبین یعنی چین ازو آباد گشته و هم ... تاتار و هم مملکت توبل که تبها
آزو آباد گو در ابتدا از این هر سه در سیبیریای روس آباد شده بودند و نیز اهل مکه
در تخریب دین مثل فرعون ذی الاوتاد یعنی صاحب برهان بودند که در مصر مینار
محکم و عظیم ساخته بود و بر هر یک عذابی سخت آمد حالانکه وجود باجود حضور علیه الصلوة
والسلام برائے شان مثل فجر بود تا هزار سال و زمانه شب بعد هزار سال معائنه
میکنم که غالبا تا قیامت ده صد سال ماند و در ایشان مهدی و مسیح علیهما السلام تشریف
آرند و نیز قرآن مجید در ده لیالی اخیره رمضان شریف نازل شده است پس ده شب
بدان وجه مکرم بلکه وجود شفع که عبارت از عالم است از حقیقت محمدی علیه الصلوة والسلام
صورت گرفت و کفار با وجود انکار قبل از هجرت در عیش و عشرت بودند حالانکه
حقیقتاً برائے شان در کمین بود بدان نظر فرماید والفجر ولیال عشر تا آخر قسم وجود
فجر محمدیست که هزار سال باشد و قسم ده شبهائے که جمله واحده قرآن در آنها
نازل شد مشتمل بر شب قدر و قسم شفع عالم است که از حقیقت محمدی
بظهور آمد و قسم وتر ذات الله است و قسم شبیست بعد هزار سال که مهدی
و مسیح ظهور کنند آباد درین مذکور قسمیست برائے صاحب عقل بر آئینه پروردگارت البته
در کمین کفار مکه است تا حسب وعده کامل کشند آنچه در سابق فرموده شده است
که حسب فصل ۱۲ شعیا در بدر کشته شوند آیا ننگریستی چه کرد پروردگارت بعاد

عاد یکہ نہ پیدا کرد مثل او در شہرہا کہ بفاصلہ سہ میل بلند مے بردند و ثمود یکہ
مے کندند صخر یرا الصحری و فرعون [illegible] پس زیادہ کردند در زمین فساد
پس ریختہ شد بر ایشان تازیانہ [illegible] نسبت اہل مکہ در یکین است
سرداران ایشان حسب [illegible] خواہد [illegible] واسیر و ذلیل گردند چنانچہ
بفضلہ تعالے حسب فرمودہ جاپیر سورہ رحمٰن میان نوزدہم در تفسیر قسمہائے سورۂ
بلد واضح باد کہ اسید بن کلدہ جمحی کافر قوی بر پہلوان او برادیمی نشستے و پہلوانان ادیم را
کشیدندے و پارہ پارہ کردندے مگر ہر جائیکہ نشستے کشیدہ نشدے و بدروغ گفتے
کہ ما بسیار صرف نمودہ ام و برابر خود کسی را ندانستے و ایمان نیاوردی و این
صفات بمقابل صفات حضور صلے اللہ علیہ وسلم ہچنند کہ ولادت حضور صلے اللہ
علیہ وسلم درین شہر مکہ مثل فصل ۲۱ و ۴۰ شعیا وغیرہ موعود است بدان نظر فرماید
لا اقسم بہذا البلد وانت حل بہذا البلد نیست مقام فخر انچہ بن کلدہ گوید قسم است
باین شہر مکہ مولد تو کہ از زمان آدم برائے عزت تو حرام کردہ شدہ و براہ
پیشین گوئی گفتہ شود کہ تو حلال شد نیست باین شہر برائے یک ساعت کہ قتل جائز
گردد و از زمان آدم خبر ختم المرسلین علیہ السلام بہزار ہفتم موعود بود و بدستور شد
بدان نظر فرماید و والد وقسم والد بزرگ یعنی آدم است یا قسم عبد اللہ است
والد نبی علیہ الصلوۃ والسلام کہ در فصل ۴۲ شعیا العبید او و ناکردہ منسوب اند کہ نبی
عبد اللہ است چنانکہ عبد المطلب کہ شیبہ است بترجمہ نوشتہ شدہ و
مبارک آبادی بقبیلہ ارین اسماعیل ساکن مکہ دادہ شدہ کہ حضور صلے اللہ
علیہ وسلم از نسل قبیدار موصوف اند و ما ولد وقسم است بآن نبی عظیم الشان
کہ والد تولید نمود در مکہ لقد خلقنا الانسان فی کبد بدرستی پیدا کردیم انسان بن
کلدہ را بالخصوص کہ کلام در واست آیا گمان کند اسید تا آخر

فصل ششم در تفسیر قسمہائے سورۂ شمس بدانکہ درین سورت بیان تاکید
فلاح نفسی است کہ پاک شود و ایمان آورد و خسران نفسی است کہ کفر کند
و ہلاک گردد کہ در بدو فطرت الہام [illegible] ردہ شدہ است کہ بغلبۂ طبیعت
جزویہ باین فلاح و خسران [illegible] آفتاب در روشنی است
واین صفت دراصل صفت نفس نبی است [illegible] سلام کہ خود روشن و دیگران را
روشن کند چنانکہ در فصل ششم شعیا است کہ از برائے کعبہ حاجت آفتاب در روز
و احتیاج ماہ در شب نخواہد بود بلکہ خداوند یعنی رسول خداوند نور ابدی و خدایت
عزت خواہد بود و بار دگر آفتابت غروب و ماہت ناپدید نخواہد شد بدان نظر فرماید
والشمس وضحٰہا والقمر اذا تلٰہا قسم شمس محمدیت و روشنی او کہ در
عالم ہویدا شد و قسم ماہتاب مہدی است چون در پس آفتاب آید کہ
بر وجود مہدی چہارصد دلایل در توریت و انجیل ہنوز موجودند چنانکہ
در تفسیر حسینی و تاریخ مفرح دلکشا وغیرہ تحریر نمودہ ایم والنہار اذا جلٰہا
و قسم روز ہفتم محمدیت کہ عبارت از ہزار ہفتم است کہ تعظیم سبت بدان وجہ است
چون جلادہ ظلمت را واللیل اذا یغشٰہا و قسم شبیت چون غشا کند آفتاب
محمدی را کہ بعد ہزار سال سیاہی پیدا کند کہ ظہور یاجوج ماجوج بعد ہزار سال
گردیدہ زمانہ مسیح در آید والسماء وما بنٰہا و قسم آسمان نبوت موجب فلاح
و قسم ذاتیکہ بنا کرد اورا والارض وما طحٰہا
و قسم زمین و قسم آن ذاتے است کہ اورا بسط کرد و اورا دو حصہ ساخت یکے میدان
جنت کہ در انجا سلطنت اسلام ماند از مقام حوالی نیل تا حوالی جیحون و بقولے
تا گنگا دوم میدان دوزخ مملکت بنی اصفر و ماجوج یاجوج ونفس وما سوٰہا
و قسم نفس کہ در و نفس نبی نیز ہست و قسم ذاتیکہ راست استوار کرد اورا

فالہمہا فجورہا وتقویہا قد افلح من زکہا وقد خاب من دسہا لیس الہام کرد اورا اللہ تعالی فجور او تقوی او [illegible] است آنکہ پاک کرد اورا و زیان کرد آنکہ خراب کرد اورا

فصل بست

قسمہای سورۂ لیل واضح باد کہ صدیق رضی اللہ عنہ [illegible] و [illegible] خریدہ آزاد کرد حق تعالی نازل فرمود واللیل اذا [illegible] سورۂ [illegible] وما خلق الذکر والانثی ان سعیکم لشتی قسم شبیست چون پوشیدہ [illegible] اسلامیہ را بر کفار و قسم روز است چون تجلی کند بر اہل اسلام و قسم نر یعنی آدم و انثی یعنی حوا است کہ از زمانہ آنحضرت ذکر امانت درخت حیات حضور علیہ الصلوۃ والسلام سے آید کہ کافران و منافقان را روز بتاہیست و اہل حق را از زمانہ رجوع است کہ سعی شما ہر آئینہ متفرق است تا آخر

فصل بست و دوم

واضح باد کہ چون کفار مکہ از یہودیان مدینہ صفت نبی آخر الزمان علیہ الصلوۃ والسلام پرسیدند انان بنظر آنکہ در ایشان خبر مفصل ہنوز موجود است سہ امور گفتند یکے آنکہ چون نبی اعظم اند از ماسبق ہم خبردار باشند و قصہ اصحاب کہف در گرامی کتاب ہست دوم چون نبی اعظم اند برای امت خود از ہر واقعہ کلان نبوت یعنی پیشین گوئی خواہند کرد و بر امت نبی موعود یکے آفتی عظیم از یاجوج والی رشیا و توبل و مسک و از ماجوج انگریز آمدنیست کہ ذو القرنین یعنی کورش کہ ذکرش در فصل ۱۲ شعیا و ۸ دانیال است سدی ہر ایشان بستہ است سوم آنکہ او روح عظیم الشان موعود است و با وجود این حسب فصل سوم کتاب حیقوق بر چہرہ پردہ خواہد افگند پس از این امور دریافت کنید اگر از سہ جواب ندہد نبی موعود نشد کہ عظیم الشان موعود است و اگر از دو اول جواب داد و سوم را در پردہ کرد بدانید کہ او ہمون نبی موعود است پس از حضرت صلی اللہ علیہ وسلم پرسیدند حضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ فردا جواب خواہم داد و نجوت تکشر یعنی ان شاء اللہ تعالی

بلکه وهمی مخلاف نبوت که از آینده خبر دهد و در بعض صورت کسب را در وهم دخل است
پس چند روز وحی نیامد کفار مکه گفتند (ما) [illegible] محمد صلی الله علیه وسلم
را خدای او ترک نموده پس جواب ... فصل در قرآن آمده و در نسبت روح
او مجمل گذاشت و برای تسلی ... سورت نازل شد
والضحی واللیل اذا سجی ما ودعک ربک ... اسلامی است و قسم
اجمال کا رد یار کیا جائے
شب بعد هزار سال چون تیرگی آرد که ... شوند و مدد می از مهدی
و مسیح فرماید نه رخصت کرد ترا پروردگارت و نگذاشت ترا نیز نسبت زمانه اهل
اسلام از درس اول فصل دوم یوئیل پیغمبر باید که روز خدا زند می آید بلکه نزدیک است
روز تیره و تار و روز ابر و جم دار مانند انتشار طلوع فجر بر کوها امت عظیم و قوی که
مانند ان از ازل نشده بود پس قسم آن روز اسلامی برای نکوکاران و شب
برای بدکاران است که برایشان تاریکی هلاکت آید باقی تفسیر این سورت مطابق
فصل ۴۸ شعیا نموده ایم که از آن ظاهر شود که خطاب به نبی و مراد امت است
تفسیر معالمات الاسرار مطالعه باید کرد

فصل بست و سوم در

تفسیر قسمهای سوره تین باید دانست که تین و زیتون دو کوه متصل بیت مقدس
اند که مسیح علیه السلام حسب فصل پنجم متی در انجا پیشین گوی اسلام از زمانه هجرت
که دران وقت اهل اسلام ضعیف بودند فرموده و بعده ذکر زمانه هجرت که
دران تسلط یافتند و بعده ذکر صدیق و فاروق و ذی النورین و مرتضی و حضرات حسنین
پیغمبر باید و معنی مثلهم فی الانجیل از آن فصل پنجم باید جست و نیز هر کوه زیتون حسب
فصل ۲۱ متی و ۲۴ ذکر دولت اسلامیه و هم در فصل اول و دوم و سوم اعمال حواریین
کرده اند و بر طور سینین بر موسی علیه السلام پیشین گوی این زمانه ها بر فرموده شده
و در فصل ۲۱ و ۳۲ و ۶۰ شعیا وغیره در بلد امین که پیشین گوی آن امانت و رحمت

خیات است بدان نظر فرماید والتین والزیتون وطور سینینا وہذا البلد الامین لقد
خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رددناہ اسفل سافلین الا الذین آمنوا وعملوا الصلحت
فلہم اجر غیر ممنون قسم کوہ زیتون [illegible] حواریین وطور سینینا ے موسیٰ واین
شہر مکہ است کہ بلدات [illegible] خواہد [illegible] امانت موعود در اینجا وضع کرد
کہ ہر آئینہ اندازکردیم انسان [illegible] سورہ رحمٰن [illegible] باز روکردیم اورا بطرف اسفل
سافلین طبیعت کہ ترا با انجیلین [illegible] سند مگر کسانیکہ ایمان آوردند
تا آخر

فصل بست وچہارم در تفسیر قسمہاے سورۂ عادیات

بدانکہ در فصل دوم یوئیل است کہ در پیش پیشش امت عظیم آتشے میسوزد
ودر عقبش شعلہ ملتہب ودر پیش پیشش زمین مثل باغ عدن ودر عقبش
بیابان ویران است وازان رہا شوندہ نخواہد بود نمایشش مثل نمایش
اسپانست وچنانکہ فارسان چنین دوند مانند صداے عراد ہا بر سر کوہا جست
وخیز نمایند ومثل زبانہ آتش کہ کاہ بن را میسوزد وشبیہ
بقوم عظیم مہیا شدہ بجنگ صدا میکنند تا آخر فصل سواے درس ۲۸ و ۲۹ کہ
دران قبل ازین واقعات اسلامیہ وذکر نزول روح القدس بر حواریین است
الحاصل ہر کہ درین زمانہ تعظیم نبی اعظم علیہ الصلوٰۃ والسلام بجا آرد نہی نصیب
ورنہ تباہ وبرباد شوند چنانکہ میفرماید والعادیات ضبحا فالموریات قدحا فالمغیرات صبحا
فاثرن بہ نقعا فوسطن بہ جمعا ان الانسان لربہ لکنود قسم اسپان دوندگان اہل
اسلام است کہ آواز دہند نفسہا از زیارت دویدگی وقسم اسپان آتش
برارندگان بجوا فر خود ہا قدح کنندگان پس قسم با سپان سرعت کنندگان
اہل اسلام بوقت صبح پس برانگیختہ کنند بدان غباری پس داخل شوند
بدان غبار در وسط جماعت دشمنان بدرستی انسان منکر ہراے پروردگار

خود ہر آئینہ قلیل الخیر است کہ در دنیا تباہ شد ؛ لا انتہا بد و زخ رود این پیشین گوئی در یک شدہ بود

فصل بستم

لا انتہا در تفسیر سورۂ عصر بدانکہ مسیح علیہ السلام در فصل ۔۔۔ مانند بادشاہت خدا مثلے فرمودہ کہ مالکی را باغی بود کہ بوقت ۔۔۔ ان را بیکار نشستہ دید پس ایشانرا تا شام یک مثقال مقرر کرد ایشان کار و بار کیا جا ۔۔۔ باز بوقت چاشت بدین دستور کرد و بوقت دو پاس و سہ پاس بدین دستور رفت پس بوقت عصر بیرون آمدہ باز دید کہ بسیاری مردمان بیکار نشستہ اند پس اوشانرا نیز تا شام یکمثقال مقرر کرد پس چون شام شد ہر یکے را مثقالے بداد پس اولین بر مالک خفا شدہ گفتند کہ چرا ما را با عصریان برابر کردی مالک فرمود کہ انچہ مزدوری ہر یک مقرر کردہ بودم ادا کردم آیا مرا اختیار بر کار خود نباشد ازین رو آخرین اولین خواہند شد و ہمبرین طریق قریب این در حدیث است کہ اہل امت عصری اند ازینجا متخلف عصر منافق باشد چنانکہ متخلف جمعہ نیز منافق باشد زیراکہ اصل سبت روز جمعہ بود تا زمان تحریر انجیل چنانکہ مینویسند کہ قبل یک روز سبت روز صلیب بود و تحقیق این امر در تفسیر معالمات است و شب سبت و شب دوم و شب یکشنبہ مسیح در قبر ماند و در آخر شب یکشنبہ مذکور برخاست ازین صاف دریافت شد کہ روز سبت روز جمعہ است و از آدم تا حضور علیہ السلام پنج فرقہ شدہ اند یکے اشراقیہ و آنان قبل از ابراہیم علیہ السلام از آدم علیہ السلام بر یک شریعت بودہ اند و در ایشان سہ دورہ متفرق گذشت از آدم تا نوح و از نوح تا ہود علیہ و از ہود تا حضرت ابراہیم دوم چاشتے از زمان ابراہیم علیہ السلام تا موسی علیہ السلام و در ایشان چہار انبیاء عظیم شدہ اند حضرت ابراہیم حضرت اسحاق حضرت یعقوب حضرت یوسف علیہ السلام

وحضرت اسماعیل علیہ السلام [illegible] مخصوص اند سوم نیمروزی یہود و در ایشان
ہر چند بسیاری انبیا شدہ اند لیکن [illegible] موسیٰ و ہارون علیہما السلام رفتہ اند
چہارم زوالی نصاریٰ [illegible] و خواہر [illegible] و مسیح چہار مقدسین عجیب
آند و بر ما مناسب کہ [illegible] شدہ اند از عبادت ہر نبی بہرہ ور
شویم و شب مقدم [illegible] ما مقدم بود بر وجود ما پس بجائے نماز
اشراق بعد طلوع آفتاب نماز مغرب بعد غروب مقرر شد و سہ عدد رکعت بنظر
سہ دورۂ ایشان گشت و بجائے چاشت نماز عشا مقدم کردہ شد و بنظر عبادت
چہار انبیا چہار رکعت مقرر شد و بنظر حضرت اسماعیل نماز وتر است و بجائے
نماز دو پاس یہود نماز فجر مقرر شد و دو رکعت بنظر موسیٰ و ہارون کہ
در ایشان پیشوا رفتہ اند و نماز اشراق و چاشت اصلے شان مسنون کردہ شد
و بجائے سہ پاس نماز دورہ مسیح چہار رکعت ظہر مقرر کردہ شدند و بنظر چہار
اشخاص چہار رکعت و نماز عصر خاص نماز این امت است باید کہ اکمل باشد
جامع شفع و وتر و آن چہار رکعت شد بدین وجہ فرماید والعصر ان الانسان لفی خسر
الا الذین آمنوا وعملوا الصلحات وتواصوا بالحق و تواصوا بالصبر قسم عصر است کہ انسان
با وجود این زمانہ مقدس و در زیان کار نیست مگر آنانکہ ایمان آوردند و کار کردند نیک
و وصیت کردند بحق و وصیت کردند بصبر والله یحق الحق وھو یہدی السبیل

۱۳۲۵ھ

الحمد لله والمنت کہ رسالہ عجیب و غریب در بارہ تفسیر قسمہائے قرآن مجید الموسوم
بہ رسالہ قسمیہ من تصنیف لطیف جناب حکیم سید محمد حسن صاحب امروہی اول مدرس عربی کالج
اجمیر دام فیوضہ مطبع رضوی دہلی میں اہتمام سے خاکسار سید میر حسن کے چھپکر مطبوع طبائع اہل روزگار ہوا

پارچہ کی فروخت یا فروخت کے لئے پارچہ کے ذخیرہ کرنے کا لائسنس

۲-(اول) لائسنسدار کا پورا نام

(سوم) لائسنسدار کا پیشہ

جہاں کاروبار کیا جانے والا ہو -
نی اوس موضع یا قصبہ یا تحصیل یا ضلع یا کسی دیگر مقام کا جہاں کاروبار کیا جانے والا ہو -
فذ رہیگا -
یا عطا کیا جاتا ہے -
سنہ ۱۹۴۵ء

دستخط عہدہ دار عطا کنندہ لائسنس

(شرائط لائسنس)

- لازم ہے کہ اپنا لائسنس پھیری کے وقت اپنے پاس رکھے - اور اوسکو اون عہدہ داروں کے طلب کرنے پر جنکو عہدہ دار لا
اور اگر وہ پھیری والا نہو تو اپنے لائسنس کو اپنے کاروبار کے مقام پر نمایاں طور پر آویزاں رکھے -

- پارچہ کا کوئی ذخیرہ کسی گودام یا مقام میں باستثناء مقام (مقامات) مصرحہ لائسنس کے ہو تو اوسکو لازم ہوگا کہ
مقام کا جہاں ایسے ذخائر ہوں پتہ بتائے -

پہلو عہدہ دار عطا کنندہ لائسنس نے اوسکی دوکان یا گودام یا دیگر مقام کے جو پارچہ کی فروخت یا فروخت کے لئے ذخیرہ کرنے
عطا کیا ہو جملہ معقول اوقات پر جملہ معقول سہولتیں بہم پہونچائے -

ہذا میں سے کسی شرط کی خلاف ورزی کرے یا کسی حکم یا ہدایت جو تحت فقرہ ۲ (الف) یا کوئی شرائط مندرجہ فق
) یا اوسکی نسبت یہ ثابت ہو کہ اوس نے اپنی درخواست لائسنس میں یا لائسنس ہذا کی شرط نمبر ۲ کی تعمیل
لائسنس منسوخ کردیا جائے -

تجدید لائسنس

تعداد	دستخط عہدہ دار عطا کنندہ لائسنس	کیفیت